

Motion till riksdagen 2021/22:4512

av Daniel Riazat m.fl. (V)

med anledning av prop. 2021/22:159 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förtydliganden om ansvarsfördelningen och styrkedjan samt uttrycka en strävan efter frivilliga samarbeten i stället för tvång och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag där frisök ska gälla i de fall där utbildningen inte erbjuds i hemkommunen samt utreda vilka övriga särskilda fall som kan leda till att en elev ska ha rätt att söka i andra kommuner, exempelvis om eleven bor i olika kommuner eller andra relevanta skäl, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett kompletterande förslag som ger tydligare vägledning till Skolverket att ta hänsyn till mindre kommuners kompetensbehov och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande förslag där även befintliga enskilda huvudmän ska uppfylla samma kriterier som nya, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Motivering

I mars 2018 tillsatte regeringen en statlig offentlig utredning i syfte att ta fram förslag om hur utbildning inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning (komvux) och särskild utbildning för vuxna (särsvux) bättre kan planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov. Fyra år senare har

regeringen lagt fram proposition 2021/22:159 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.

3 Övergripande om gymnasieskolan och vuxenutbildning

Gymnasieskolan är en frivillig skolform men samtidigt är en gymnasieexamen den absolut viktigaste nyckeln till arbetsmarknaden och ett vuxenliv med egen försörjning och god hälsa. Därför behöver gymnasieskolans uppdrag och arbetssätt tydligt utgå från målsättningen att alla ska slutföra en gymnasieutbildning eller motsvarande inom andra skolformer. Betydligt större insatser behöver göras för att få alla unga att påbörja och slutföra en gymnasieutbildning, bl.a. genom en förstärkning av det specialpedagogiska arbetet inom skolformen och en större flexibilitet i utbildningens organisering, men också genom ett ständigt utvecklingsarbete i nära samarbete med komvux, universitet och högskolor. Vänsterpartiet vill även se en tätare samverkan mellan gymnasieskolan och arbetsmarknadens parter.

Tillgången till väl utformade introduktionsprogram måste vara god i hela landet. För elever med behov av svenskkunskaper utreds alternativ där gymnasieutbildning kan läsas samtidigt som annan svenskundervisning. Introduktionsprogrammen organiseras så att det blir så enkelt som möjligt att övergå till ett nationellt program när behörighet för detta finns. I första hand ska syftet vara att så snart som möjligt antas till ett av de nationella programmen, men stort utrymme att utforma utbildning efter individuella behov måste finnas.

4 Vuxenutbildning

För många människor har vuxenutbildningen inneburit en andra chans när tidigare skolformer har misslyckats och för andra en chans till yrkesväxling. Efter att ha gått igenom grund- och gymnasieskolan ska alla ha tillräckliga kunskaper för samhälls- och arbetsliv. Dessa kunskaper ser Vänsterpartiet som en rättighet. Alla vuxna som inte har dessa kunskaper ska ha rätt att få detta tillgodosett inom vuxenutbildningen.

I takt med att arbetsmarknaden förändrats blir det ett växande problem att många unga inte fullföljt gymnasieskolan. Det finns i dag en stor grupp unga vuxna som är dåligt rustade för arbetslivet och riskerar att ha svårt att få och behålla ett arbete. Det behövs särskilda insatser inom både vuxenutbildningen och arbetsmarknadspolitiken för att förbättra deras möjligheter och för att underlätta den framtida kompetensförsörjningen.

Att studera som vuxen innebär andra förutsättningar än för barn och unga. Studierna behöver kunna kombineras med föräldraskap och arbete. Därför är det viktigt med flexibel utformning av studierna med möjlighet till distansstudier, kvällsstudier eller studier i olika tempo. Vuxenutbildningen behöver i hög grad utgå från de studerandes olika behov av stöd och olika studiebakgrund. Det kan handla om studiehandledning på modersmål, studiemotiverande kurser och individuell planering.

Vuxenutbildningen kan inte lämnas i händerna på privata aktörer med begränsade möjligheter för ansvarig rektor att ha kontroll över kvaliteten som följd. Dagens system

riskerar att ge kommunerna incitament att upphandla utbildning till lägsta möjliga kostnad med förhoppning att många ska få tillgång till utbildning men med risken att skattepengar i stället slösas bort på kurser som inte håller tillräcklig kvalitet. I stället bör kommunerna få förutsättningar att erbjuda utbildning både i klassrum och på distans i egen regi.

Vänsterpartiet ställer sig positivt till stora delar av propositionen men har synpunkter på en del av förslagen.

5 Samverkan

Regeringen föreslår att det ska införas krav på att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal (primärt samverkansavtal). Även en samverkan som sker på annan liknande grund ska anses uppfylla kravet. De samverkande kommunerna bildar ett primärt samverkansområde för utbildningen. Samverkansavtalet ska avse planering, dimensionering och erbjudande av viss utbildning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. I gymnasieskolan ska avtalet omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion som är utformade för en grupp elever. I kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska avtalet omfatta yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar. En kommun ska även kunna ha andra samverkansavtal med en eller flera kommuner och regioner (sekundära samverkansavtal).

Vänsterpartiet arbetar för att förstärka hela skolväsendet inklusive gymnasieskolan och hade önskat att utredningen hade lagt fram systemförändrande förslag, men när det nu är kommunalt huvudmannaskap för gymnasieskolan så delar vi uppfattningen om att det behövs ett samarbete mellan kommuner för att uppnå ett ändamålsenligt utbud av utbildningar och konstaterar i enlighet med utredningens bakgrundstexter att den typen av samverkan redan existerar i stora delar av landet. Det är dock viktigt att påpeka, likt en rad remissinstanser, att denna typ av samarbete sker bäst när den är på frivillig basis.

Göteborgs kommun anför i sitt remissvar att det finns en uppenbar risk att förslaget leder till intressekonflikter mellan de samverkande kommunerna och ifrågasätter om det är rätt väg att gå att lagstifta om att kommuner ska samverka med varandra. Lärarförbundet anför bl.a. att utredningens förslag på samverkansmodell skapar en otydlighet i ansvarsfördelningen och i styrkedjan. Samarbeten kräver ordnade, transparenta former som är likvärdiga över landet. Vänsterpartiet instämmer i dessa synpunkter.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förtydliganden om ansvarsfördelningen och styrkedjan samt uttrycka en strävan efter frivilliga samarbeten i stället för tvång. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Frisök

Regeringen föreslår att en kommuns erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas av huvudmännen i det primära samverkansområdet. Det ska vara möjligt att fritt söka till sådana yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i komvux på gymnasial nivå som erbjuds inom det

primära samverkansområde man bor i (s.k. frisök). Hemkommunen ska vara skyldig att svara för kostnaderna för en behörig sökandes utbildning i en annan kommun i det primära samverkansområdet.

Vänsterpartiet ser det som positivt att elever ska kunna söka utbildningar i andra delar av samverkansområdet men instämmer i remissvaren från Bräcke kommun och Jämtlands gymnasieförbund som anser att förslaget bör utformas så att frisök ska gälla endast när utbildningen inte erbjuds i hemkommunen. Annars riskerar det att leda till en ohållbar situation för kommunerna i deras planering av utbildningsplatser för de kommande åren.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett nytt förslag där frisök ska gälla i de fall där utbildningen inte erbjuds i hemkommunen samt utreda vilka övriga särskilda fall som kan leda till att en elev ska ha rätt att söka i andra kommuner, exempelvis om eleven bor i olika kommuner eller av andra relevanta skäl. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Regionala planeringsunderlag

I förslaget anges att Statens skolverk bör få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning. Regeringen menar också att uppdraget bör regleras i förordningen med instruktion för Statens skolverk.

Lapplands kommunalförbund anser att det kan finnas en risk att mindre kommuners kompetensbehov inte synliggörs om man ser till en hel region, vilket Vänsterpartiet håller med om.

Detta förslag riskerar att utarma landsbygden och mindre städer på gymnasieprogram till förmån för de större städerna i samverkansregionen när frågan centraliseras i ett skolsystem där kommuner är huvudmän. Vänsterpartiet vill återigen påpeka att gymnasieskolan bör förstärkas men att detta förslag kan leda till ett system som på sikt försämrar ungdomars tillgång till en likvärdig utbildning över hela landet om lagstiftningen inte tydliggörs.

Regeringen bör återkomma med ett kompletterande förslag som ger tydligare vägledning till Skolverket att ta hänsyn till mindre kommuners kompetensbehov. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Dimensioneringen av utbildningar

Ett nytt lagförslag som återfinns i propositionen är följande: ”För att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola ska det krävas att utbildningen i fråga bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov.”

Vänsterpartiet ser det som positivt att enskilda huvudmän ska agera på samma villkor som de kommunala huvudmännen. Samtidigt skulle detta inte beröra så många skolor och riskerar att minska likvärdigheten ytterligare.

Likt Lärarnas Riksförbund anser vi att dimensioneringen ska gälla hela den gymnasiala utbildningen och då måste befintliga enskilda skolor också ingå på lika villkor.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande förslag där även befintliga enskilda huvudmän ska uppfylla samma kriterier som nya. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Daniel Riazat (V)

Ida Gabrielsson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Momodou Malcolm Jallow (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)